

Nr 60.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående delaktighet i statens pensionsanstalt för läkare vid fristående centraldispensärer; given Stockholms slott den 12 februari 1943.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredraganden hemställt.

GUSTAF.

K. G. Ewerlöf.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 12 februari 1943.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Statsrådet Ewerlöf anmäler efter gemensam beredning med chefen för socialdepartementet fråga om delaktighet i statens pensionsanstalt för läkare vid de fristående centraldispensärerna och anför därvid.

I enlighet med beslut av 1937 års riksdag (prop. nr 85; statsutskottets utl. nr 102; riksd. skr. nr 246) hava genom kungörelse den 18 juni samma år (nr 400) meddelats bestämmelser rörande statsbidrag till dispensärverksamhet för tuberkulosens bekämpande. I kungörelsen betecknas som centraldispensär sådan för röntgenundersökning utrustad dispensär, som förestås av läkare med behörighet till läkarbefattning vid annat sanatorium än kustsanatorium och därmed jämförlikt sanatorium och som förfogar över minst

en dispensärsköterska. Centraldispensär är antingen fristående eller förlagd till sjukvårdsanstalt. Inom dispensärvården verksamma befattningshavares tjänstgöringsförhållanden skola vara närmare reglerade genom av medicinalstyrelsen godkända instruktioner. Enligt medicinalstyrelsens cirkulär den 15 december 1937 angående av styrelsen utarbetade normalinstruktioner för läkare vid centraldispensärer m. m. förordnas läkare vid fristående centraldispensär av medicinalstyrelsen för en tid av högst fem år i sänder.

För närvarande finnas inom riket sammanlagt 20 fristående centraldispensärer, anordnade av nedannämnda landsting å orter och med avlöningsförmåner till vid dem anställda läkare, som av det följande framgår, nämligen:

L a n d s t i n g	Förläggningssort	Avlöningsförmåner ¹
Stockholms län.....	Norrtälje	8,000 kr.
Östergötlands län.....	Linköping	9,000 »
Kalmar läns södra.....	Kalmar	8,100 »
		+ 3 ålderstillägg å 600 kr.
Gotlands län.....	Visby	8,000 kr.
Hallands län.....	Falkenberg	12,000 »
» ».....	Halmstad	} + 2 ålderstillägg å 1,000 kr.
Göteborgs och Bohus län.....	Möndal	
Älvsborgs län.....	Alingsås	3,840 »
» ».....	Vänersborg	3,840 »
Värmlands ».....	Karlstad	8,000 »
Örebro ».....	Örebro	8,000 »
Kopparbergs ».....	Borlänge	² 10,000 »
» ».....	Mora	8,000 »
Gävleborgs ».....	Sandviken	8,000 »
Västernorrlands län.....	Nyland	8,000 »
Västerbottens ».....	Skellefteå	9,000 »
» ».....	Umeå	+ 2 ålderstillägg å 480 kr.
		9,000 kr.
Norrbottnens ».....	Luleå	9,000 »
» ».....	Övertorneå	9,000 »
» ».....	Älvsbyn	³ 9,000 »

I detta sammanhang må nämnas, att i propositionen nr 85 år 1937 icke framställdes någon erinran mot ett uttalande av medicinalstyrelsen, att arvodet till ifrågavarande läkare borde sättas till 8,000 kronor per år, inberäknat ersättning för bostad, med en förhöjning av 1,000 kronor för inom Jämtlands, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län verksamma läkare.

I skrivelse den 21 juli 1940 har svenska sanatorieläkarföreningen hemställt, att läkarna vid de fristående centraldispensärerna måtte erhålla likställighet med sanatorieläkare, förutom beträffande ordningen för tillsättandet och avlöningsvillkoren, jämväl i pensionshänseende.

¹ Å avlöningsförmånerna utgår visst rörligt tillägg (utom i Gävleborgs, Västerbottens och Norrbottens län).

² Med skyldighet tillika att tjänstgöra vid distriktsdispensären i Borlänge.

³ Skall inrättas från och med den 1 mars 1943.

Medicinalstyrelsen har i utlåtande den 14 november 1940 tillstyrkt för-
eningens hemställan i vad angår bland annat pensionsrätten.

Svenska landstingsförbundet har i avgivet utlåtande den 11 januari 1941
anfört, att det enligt förbundets mening vore önskvärt, att ifrågavarande lä-
kare bereddes pensionsrätt genom anslutning till statens pensionsanstalt, enär
det i annat fall kunde befaras, att svårigheter kunde komma att uppstå vid
rekryteringen av dessa befattningar.

Statens pensionsanstalt har i utlåtande den 15 mars 1941 anfört i huvudsak
följande.

Det har i ärendet icke förebragts någon utredning rörande läkarnas vid de
fristående centraldispensärerna tjänstgöringsförhållanden m. m. och det un-
dandraget sig därför pensionsanstaltens bedömande, huruvida sagda läkare
kunna antagas vara upptagna av sina befattningar i sådan omfattning, att
statlig pensionsrätt skäligen bör beredas dem. Anstalten är därför icke be-
redd att i frågans nuvarande läge tillstyrka åtgärder i syfte att bereda dem
pensionsrätt.

Därest emellertid ifrågavarande läkare bliva i avseende å tillsättning och
avlönning likställda med av Konungen utnämnda överläkare vid sanatorier
samt kunna förutsättas vara upptagna av sina befattningar i ungefär samma
omfattning som dessa, synes hinder ej möta att bereda dem pensionsrätt i
statens pensionsanstalt på samma villkor som sistnämnda överläkare. Detta
skulle innebära bl. a., att delaktigheten i anstalten skulle bli obligatorisk
och ej beroende av tjänstereglering, att tjänstepensionsunderlaget skulle vara
6,000 kronor och familjepensionsunderlaget 1,500 kronor, att pensionsåldern
skulle utgöra 65 år, att för hel tjänstepension skulle erfordras 30 tjänstår,
att befattningshavarens årliga tjänstepensionsavgift skulle utgöra 5 procent
av tjänstepensionsunderlaget och hans årliga familjepensionsavgift 20 pro-
cent (för kvinnlig befattningshavare 1 procent) av familjepensionsunderlaget
samt att huvudmannens årliga pensionsavgift skulle utgöra 5 procent av
tjänstepensionsunderlaget. Beträffande engångsavgiften för ifrågakommande
retroaktiv tjänstårsberäkning för tid, under vilken befattningshavaren före
eventuella pensionsbestämmelsers ikraftträdande innehåft sin befattning på
grund av medicinalstyrelsens förordnande, synes skäligen böra medgivas sed-
vanlig lindring (med hälften av den på huvudmannen belöpande andelen i
avgiften).

Bortsett från kostnaderna för nyssnämnda lindring i fråga om engångs-
avgift samt från kostnaden för dyrtids- och kristillägg kunna — vid tillämp-
ning av de för pensionsanstalten fastställda försäkringstekniska beräknings-
grunderna — de statliga kostnaderna för pensionering enligt ovan angivna
grunder uppskattas till något mer än 200 kronor årligen för varje fristående
centraldispensär.

Statskontoret har i ett den 2 april 1941 avgivet utlåtande, under hänvisning
till vad statens pensionsanstalt anfört, avstyrkt bifall till framställningen.

Medicinalstyrelsen, som den 8 maj 1941 avgivit förnyat utlåtande i ärendet,
har förklarat sig vidhålla sin tidigare uttalade uppfattning och därvid anfört
bland annat följande.

Medicinalstyrelsen får till en början vitsorda, att läkarna vid de fristående
centraldispensärer, som här kunna komma i fråga, äro upptagna av sina be-
fattningar i ungefär samma omfattning som de av Kungl. Maj:t utnämnda
sanatorielläkarna och att detta deras arbete därför tager deras arbetstid till

största delen i anspråk. Rätt att förena befattningen såsom läkare vid fristående centraldispensär med annan läkarbefattning har endast i undantagsfall medgivits av medicinalstyrelsen och då endast beträffande läkartjänst vid mindre tuberkulosanstalt, belägen vid läkarens bostadsort. Styrelsen har nämligen ansett det vara till gagn för dispensärvården, att centraldispensärläkaren äger tillgång till en vårdanstalt, där patienter kunna inläggas för noggrannare observation, än vad som är möjligt på mottagningsrummet.

Centraldispensärläkarna äro skyldiga att hålla minst tre dispensärmottagningar varje vecka; i regel har antalet mottagningar uppgått till 4 å 5 samt i de nordligaste länen till 6 per vecka. Arbetet vid dessa mottagningar består i omständliga och ofta tidsödande undersökningar av patienter, som remitterats till centraldispensärerna av läkarna vid distriktsdispensärerna eller andra läkare i och för fastställande av diagnosen. De dagar ordinarie dispensärmottagningar icke hållits, hava i stor utsträckning ägnats åt det förebyggande tuberkulosarbetet inom respektive områden, bland annat genom utförande av s. k. mass- och gruppundersökningar rörande förekomst av tuberkulos bland skolor, inom fabriker och verkstäder samt upplysningsverksamhet.

Den nya dispensärorganisationen torde numera få anses så stabiliserad, att några avsevärda förändringar under den närmare framtiden icke komma att finnas erforderliga, fränsett att behov av en eller annan ny centraldispensär eller en utbyggnad med s. k. undersökningsstationer inom vissa delar av landet kan komma att göra sig gällande.

I förnyat utlåtande den 12 juni 1942 har *statens pensionsanstalt* anfört, bland annat, följande.

Medicinalstyrelsen har i sitt senast avgivna utlåtande vitsordat, att läkarna vid de fristående centraldispensärer, som i förevarande sammanhang kunna komma i fråga, äro upptagna av sina befattningar i ungefär samma omfattning som de av Konungen utnämnda sanatorieläkarna och att detta deras arbete därför tager deras arbetstid till största delen i anspråk. Vad medicinalstyrelsen sålunda anfört synes tyda på, att styrelsen ansett läkarna vid vissa centraldispensärer icke kunna komma i fråga till erhållande av pensionsrätt m. m. Vilka dessa centraldispensärer äro och hur de skola kunna särskiljas från de övriga har medicinalstyrelsen dock icke angivit.

Av handlingarna i ärendet framgår, att de två dispensärerna i Hallands län och de två dispensärerna i Älvsborgs län intaga en särställning såtillvida, att de förra hava gemensam läkare, vilken uppgivits vara pensionsförsäkrad i Sveriges kommunalanställdas pensionskassa, och att läkarna vid de senare äro så lågt avlönade, att deras befattningar uppenbarligen äro att anse såsom bisysslor. Denna särställning torde stå i samband med, att den av landstingen i Hallands och Älvsborgs län bedrivna dispensärverksamheten — ehuru statsbidrag därtill utgår enligt i kungörelsen nr 400/1937 stadgade grunder — icke är organiserad på sätt i kungörelsen är föreskrivet. Det torde få antagas vara sistberörda fyra centraldispensärer som medicinalstyrelsen ansett icke böra komma i fråga vid den av svenska sanatorieläkarföreningen begärda regleringen av tillsättnings-, avlönings- och pensionsförhållandena för de fristående centraldispensärernas läkare. Enligt pensionsanstaltens mening bör i varje fall statlig pensionsrätt icke beredas läkarna vid ifrågakvarande dispensärer, så länge verksamheten där ej är organiserad på samma sätt som hos övriga fristående centraldispensärer.

Genom vad medicinalstyrelsen i sitt förut berörda utlåtande anfört och vitsordat synes det emellertid, vad sistnämnda dispensärer beträffar, få an-

ses ådagalagt, att dispensärläkarna, ehuru de ej torde vara helt upptagna av sina befattningar, dock i avseende å tjänstgöringens omfattning fylla de krav, som böra uppställas såsom villkor för pensionsrätt i statens pensionsanstalt.

Vad angår sättet för dispensärläkarnas tillsättning undandraget det sig pensionsanstaltens bedömande, huruvida de lämpligen böra utnämnas av Konungen i stället för att såsom nu förordnas av medicinalstyrelsen för en tid av högst fem år i sänder. I varje fall torde dock ej nuvarande tillsättningsform i och för sig utgöra hinder för pensionsrätt i anstalten.

I betraktande av nu angivna förhållanden och då ett inordnande under pensionsanstaltens reglemente av läkarna vid de fristående centraldispensärer, som avses i kungörelsen nr 400/1937, icke synes innebära avvikelser från hittills tillämpade grunder för delaktighet i pensionsanstalten, vill anstalten icke motsätta sig, att sådan delaktighet beredes sagda läkare.

Framställningen synes avse, att dispensärläkarna skola i pensionshänseende likställas med av Konungen utnämnda sanatorieläkare. Detta skulle innebära bl. a., att delaktigheten i pensionsanstalten skulle bliva obligatorisk och att tjänstepensionsunderlaget skulle bestämmas till 6,000 kronor.

Då från pensionsrätt skulle undantagas såväl de dispensärläkare, för vilka befattningen utgör bisyssla, som den läkare, vilken uppgivits vara tillförsäkrad icke-statlig pensionsrätt, synes hinder icke möta att göra delaktigheten obligatorisk. Sker ej ändring i fråga om tillsättningen, torde dock anslutningen till pensionsanstalten böra vara valfri för de före pensionsregleringen anställda läkarna.

Vad däremot angår tjänstepensionsunderlagets storlek, torde de i handlingarna förekommande uppgifterna rörande löneförmånerna — vilka synas avse år 1939 — icke motivera ett likställande av dispensärläkarna med sanatorieläkarna. Av pensionsanstalten införskaffade översikter över nuvarande löneförmåner för dels läkarna vid ifrågavarande centraldispensärer, dels ock lasarets- och sanatorieläkare utvisa, att medeltalet av grundlönerna för de 15 centraldispensärläkare, om vilka här är fråga, utgör 8,727 kronor under det att för de 11 sanatorieläkarna i motsvarande län medeltalet av begynnelselöner utgör 10,352 kronor och av slutlöner 11,878 kronor. Härtill kommer att de senare i motsats till de förra åtnjuta förmån av fri bostad eller — i ett fall — ersättning därför med 3,000 kronor.

Centraldispensärläkarna åtnjuta sålunda väsentligt lägre löneförmåner än sanatorieläkarna. Skillnaden mellan löneförmånerna är av den storleksordning, att det torde få anses påkallat att för centraldispensärläkarna fastställa ett lägre tjänstepensionsunderlag än det för sanatorieläkare gällande, 6,000 kronor. Av de för närvarande till pensionsanstalten obligatoriskt anslutna befattningshavarna torde distriktstandläkarna vara i avlöningshänseende närmast jämställda med ifrågavarande dispensärläkare. Ovan angivna medeltal av grundlönerna för de senare, 8,727 kronor, överensstämmer tämligen nära med medeltalet av den för distriktstandläkare fastställda minimilönen i lägsta lönegraden, 7,800 kronor, och minimilönen i högsta lönegraden, 9,300 kronor, för sådan läkare, som ej åtnjuter andel av inflytande taxavgifter. Med hänsyn härtill synes tjänstepensionsunderlaget för centraldispensärläkare lämpligen böra bestämmas till samma belopp som för distriktstandläkare eller till 4,500 kronor.

Statskontoret har i ett den 19 augusti 1942 avgivet förnyat utlåtande anfört, att ämbetsverket med hänsyn till den utredning, som numera förebragts, icke ville motsätta sig, att pensionsrätt bereddes ifrågavarande läkare i statens

pensionsanstalt i den omfattning och enligt de grunder, som föreslagits i pensionsanstaltens senaste utlåtande.

*Före-
draganden.*

Med hänsyn till den förebragta utredningen rörande tjänstgöringsförhållandena för läkarna vid de fristående centraldispensärerna anser jag mig kunna förorda, att delaktighet i statens pensionsanstalt beredes dessa läkare. Från pensionsrätt böra emellertid undantagas såväl de dispensärläkare, för vilka befattningen utgör bisyssla, som läkare, vilken tillförsäkrats icke-statlig pensionsrätt.

I fråga om pensionsunderlagets storlek ansluter jag mig till pensionsanstaltens förslag, att detsamma bestämmes till 4,500 kronor. Även i övrigt kan jag biträda pensionsanstaltens förslag beträffande pensionsvillkoren.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, sedan riksdagen fattat beslut i ämnet, vidtaga erforderliga ändringar i pensionsanstaltens reglemente, vilka böra träda i kraft den 1 juli 1943. I samband därmed torde Kungl. Maj:t även hava att taga ställning till frågan om sättet för centraldispensärläkarnas tillsättning.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med av mig i det föregående förordade grunder, utfärda bestämmelser i fråga om delaktighet i statens pensionsanstalt för läkare vid fristående centraldispensärer.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

R. Wærneman.